

จดหมายเหตุโจวต้ากวานฉบับภาษาเขมร

อาจารย์ ศานติ ภักดีคำ*

1. บทนำ

จดหมายเหตุของโจวต้ากวาน¹ (หรือที่รู้จักกันในชื่อ จิวต้ากวน ในที่นี้ใช้ว่า โจวต้ากวาน ตามสำเนียงภาษาจีนกลาง) เป็นบันทึกการเดินทางของโจวต้ากวานผู้เดินทางในขบวนราชทูตจากราชสำนักมองโกลมายังราชสำนักเงินล่า (กัมพูชาสมัยเมืองพระนคร) ในปี พ.ศ. 1838 (ตรงกับรัชกาลพระเจ้าศรีนทรวรมัน) โดยได้บันทึกรายละเอียดและเรื่องราวทางสังคมประเพณีเขมรที่ได้พบเห็นในสมัยนั้นไว้ละเอียดลออที่สุด หลังจากนั้นไม่นานกรุงศรีอยุธยาหรือเมืองพระนครก็เสื่อม² จึงนับได้ว่าหนังสือเล่มนี้เป็นคู่มือสำคัญซึ่งอธิบายสภาพสังคมและวัฒนธรรมของเขมรในสมัยนั้น อันผู้สนใจเรื่องราวเกี่ยวกับไทย-เขมรจะละเลยไม่ได้

ด้วยความสำคัญของเนื้อหาและมากด้วยคุณค่าทำให้มีผู้แปลหนังสือเล่มนี้ไปหลายภาษาเช่น ภาษาฝรั่งเศส ภาษาอังกฤษ ส่วนฉบับภาษาไทยนั้นผู้แปลคือ อ.เฉลิม ขงบุญเกิด แปลจากฉบับภาษาจีนในชื่อ “บันทึกว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีของเงินละ” แต่ฉบับที่นำมากล่าวถึงต่อไปนี้เป็นฉบับแปลภาษาเขมร

เหตุที่น่าจดหมายเหตุโจวต้ากวานฉบับแปลภาษาเขมรมาอ่านเทียบฉบับภาษาไทยของ อ.เฉลิม ขงบุญเกิด เพราะฉบับภาษาเขมรมีความน่าสนใจหลายประการ ประการที่หนึ่ง จดหมายเหตุโจวต้ากวานฉบับภาษาเขมรนี้ ธี ธามเตง (ผู้แปล) กล่าวว่าได้แปลจากต้นฉบับภาษาจีนซึ่งเป็นต้นฉบับ

*อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

¹ ชื่อแปลในจดหมายเหตุโจวต้ากวานฉบับภาษาเขมรเขียนตามสำเนียงแต้จิ๋ว แต่ในการอ่านเพื่อศึกษาเปรียบเทียบครั้งนี้ได้เปลี่ยนไปเป็นการถอดถอดตามสำเนียงจีนกลางเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเทียบกับต้นฉบับภาษาไทยของอาจารย์เฉลิม ขงบุญเกิดได้ ทั้งนี้ต้องขอขอบคุณ อาจารย์ณรงค์ ภักดีคำ อาจารย์ภาษาจีนประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออกเป็นอย่างยิ่งที่กรุณาช่วยถอดเสียงอ่านตามสำเนียงจีนกลางให้ หากมีความผิดพลาดใด ย่อมถือว่าเป็นความผิดพลาดของผู้เขียนแต่ผู้เดียว.

² เฉลิม ขงบุญเกิด, บันทึกว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีของเงินละ (กรุงเทพฯ: มติชน, 2543), หน้า 1.

เดิมในหอสมุดแห่งชาติจีน³ หนังสือเล่มนี้จึงน่าจะมีความน่าเชื่อถือมากเพราะแปลจากต้นฉบับเดิม และเนื่องจากผู้แปล (ลิ ฐามเตง) เป็นชาวเขมรจึงมีความรู้เกี่ยวกับสถานที่และศิลปวัฒนธรรมสังคมเขมรเป็นอย่างดี อันทำให้ฉบับแปลเขมรมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตามแม้จดหมายเหตุของโจวต้ากวนฉบับภาษาเขมรจะแปลหลังฉบับภาษาไทยของคุณเฉลิม ขงบุญเกิดหลายปี (ฉบับเขมรแปลเมื่อ พ.ศ. 2514 ฉบับภาษาไทยแปลเมื่อ พ.ศ. 2510) แต่มิได้อ้างถึงฉบับภาษาไทย (ซึ่งน่าสังเกตมากในกรณีนี้ เพราะตามปรกติหากหนังสือเล่มใดภาษาไทยมีแปลแล้วฉบับภาษา เขมรมักจะอ้างถึงฉบับภาษาไทยด้วยเสมอ แต่ในที่นี้ไม่มีการกล่าวอ้างถึง จึงอาจเป็นไปได้ว่าเขมรเองก็ไม่ทราบว่ามีไทย ได้แปลจดหมายเหตุโจวต้ากวนออกมาแล้ว)

จากการที่ทั้งไทยและเขมรต่างแปลจดหมายเหตุโจวต้ากวนเป็นภาษาของตน การศึกษาจดหมายเหตุโจวต้ากวนฉบับภาษาเขมรในครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างในการแปล โดยจะกล่าวเน้นเฉพาะส่วนที่แปลต่างออกไปเท่านั้น เพื่อให้ทราบว่าเขมรมองจดหมายเหตุโจวต้ากวนอย่างไร และมีสิ่งใดบ้างที่แปลต่างไปจากฉบับไทย อันอาจก่อให้เกิดความรู้ใหม่ซึ่งอาจจะมีประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์เขมรต่อไป

2. ผู้แปลจดหมายเหตุโจวต้ากวนฉบับภาษาเขมร

ผู้แปลจดหมายเหตุโจวต้ากวนฉบับภาษาเขมร คือนายลิ ฐามเตง (ลิ ธิยมเตง) ผู้เชี่ยวชาญด้านอักษรศาสตร์เขมรและป็นนักวิชาการในพุทธศาสนบัณฑิตย์ กรุงพนมเปญ โดยได้รับความช่วยเหลือจากนายอิง พาย (อิง ลาย), ต่าง สุยคง (ตัง โสยกอง) และ มา เอียง (มา เอียง)⁴ ในปี พ.ศ. 2514 ด้วยเหตุผลที่ว่า

“จดหมายเหตุของโจวต้ากวนเกี่ยวกับประเพณีของชาวเมืองจินละ ซึ่งเพื่อนนักอ่านกำลังถืออยู่ในมือนี้ ความจริงเป็นเอกสารสำคัญเล่มหนึ่งของประวัติศาสตร์เขมร หนังสือประวัติศาสตร์ หรือบทความเล่มใดซึ่งกล่าวถึงประเทศเขมรไม่มีเล่มที่จะไม่กล่าวถึงชื่อเอกสารโจวต้ากวนเล่มนี้

เด็กเขมรทุกคนเรียนประวัติศาสตร์ประเทศของตนไม่มีคนใดไม่รู้จักชื่อโจวต้ากวน เพียงแต่การที่เรารู้จักนี้ล้วนแต่เป็นคำที่พูดต่อกัน คัดลอกต่อกัน จากหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่ง ตามหนังสือ

³ ลิ ฐามเตง, ก่ณตฺเหตฺรบทฺส ชีวตาควาน อพิปรไพลีในอนกสุรกเจนพา (กณฺเพญ: มหาธาตุ, 1973), หน้า 4-5.

⁴ สำหรับชื่อเฉพาะภาษาเขมรในที่นี้ ผู้เขียนจะใช้ตามชื่อที่เป็นการปวิวรรต (Transliteration).

ต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส ซึ่ง Pelliot แปลจากต้นฉบับภาษาจีน แล้วพิมพ์ในวารสารสำนักฝรั่งเศสแห่ง
ปลายบูรพาทิศ (BEFEO) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2445

เมื่อ Pelliot เสียชีวิต ยอร์ช เซเดส์ ได้นำงานนี้มาทำคำอธิบายเพิ่มและได้พิมพ์รวมเป็น
หนังสือหนึ่งเล่ม ในปี พ.ศ. 2494...”⁵

เนื่องจากไม่เคยมีใครแปลจดหมายเหตุโจวต้ากวนเป็นภาษาเขมร ลี ฐามเตงจึงปรารถนาจะแปล
จดหมายเหตุโจวต้ากวนเป็นภาษาเขมร ดังนั้นพอถึงปี พ.ศ. 2505 ลี ฐามเตงได้มีโอกาสเดินทางไป
เป็นทูตวัฒนธรรมที่ประเทศจีน ท่านจึงขอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมจีนช่วยจัดหา
หนังสือเล่มนี้ให้ เมื่อได้มา ลี ฐามเตงจึงเริ่มแปล แต่เนื่องจากจดหมายเหตุโจวต้ากวนเป็นหนังสือจีน
โบราณซึ่งอ่านยาก ทำให้ไม่สามารถแปลได้ ต่อมา ลี ฐามเตง จึงได้รับการช่วยเหลือจาก อึ้ง พาย ซึ่ง
เป็นนักเขียนนวนิยายและผู้แปลบทภาพยนตร์จีนช่วยแปลให้ และหากมีคำใดไม่เข้าใจก็ค้นคว้าใน
พจนานุกรมจีน นอกจากนี้ยังได้รับความช่วยเหลือจาก ตัง สยุง ซึ่งเป็นครูสอนภาษาจีนผู้ใหญ่ช่วย
ตรวจแก้ไข ใช้เวลาแปลทั้งหมดประมาณสามเดือน⁶

3. ความแตกต่างระหว่างจดหมายเหตุโจวต้ากวนฉบับภาษาเขมร-ภาษาไทย

คำแปลที่เขมรแปลจดหมายเหตุโจวต้ากวนเมื่อเปรียบเทียบกับแล้วมีที่แปลตรงกันบ้าง แต่มี
หลายตอนที่เขมรแปลต่างออกไปจากไทย บางครั้งเรื่องเดียวกันแต่ก็ตีความแปลไปคนละอย่าง ดังจะ
กล่าวถึงในส่วนที่สำคัญ ดังนี้

บทนำเรื่องทั่วไปของจดหมายเหตุโจวต้ากวนฉบับภาษาเขมรเริ่มต้นด้วยบานแพนกจดหมายเหตุ
ก่อน ในขณะที่ฉบับภาษาไทยไม่ปรากฏว่ามีการแปล

“เรื่องราวเหล่านี้ ท่านโจวต้ากวน ได้บันทึกขึ้นในสมัยราชวงศ์หยวน คืออยู่เมืองเวงดา แล้ว
ภายหลังท่านहुว กง ได้แก้ไขในระหว่างราชวงศ์หมิง ในเมืองเสงอาน”⁷

⁵ ลี ฐามเตง, กณฑ์เหตุนิพนธ์ โจวต้ากวน อธิปไตยในอนุกรมสุทธกษณพ (กณฺเหญ: มหาธาตุ, 1973), หน้า
1-2.

⁶ ลี ฐามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 3-7.

⁷ ชื่อภาษาจีนในต้นฉบับเขมรไม่ลงอักษรจีนไว้จึงไม่อาจเทียบว่าออกเสียงเป็นอย่างไรในภาษาจีนกลาง
ในที่นี้จึงถ่ายถอดจากอักษรเขมร, ลี ฐามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

ข้อความตรงนี้มีเชิงอรรถของลี ชามแดง ว่า “ราชวงศ์หยวน มีพระเจ้าแผ่นดินหลายพระองค์ แต่ในปี ค.ศ. 1259 นี้ ตรงกับรัชกาลพระเจ้าแผ่นดินชื่อ หยวนเฉิงจง พระนามรัชกาลคือหยวนเจง” “เมืองเวงดาอยู่ในเขตชาก่าง (อ่านว่า เจียะกาง : จีนภาคเหนือ)”, “ราชวงศ์หมิง เข้ามาในศตวรรษที่ 13-14”⁸

บทที่ 1 กำแพงเมืองชั้นนอกและชั้นใน มีการแปลที่ต่างกันหลายอย่าง เช่น “ฉบับภาษาไทย แปลว่า กำแพงเมืองรอบนครมีความยาวประมาณ 20 ลี้”⁹ ฉบับเขมรแปลว่า “บริเวณของนครมีความกว้าง 20 ลี้”

เมื่ออธิบายถึงภายนอกคูเมือง ฉบับภาษาไทยแปลว่า “ภายนอกคูเมืองมีสะพานใหญ่ทอดเป็นทางเดินผ่าน”¹⁰ ฉบับภาษาเขมรแปลว่า “ภายนอกคูเมืองมีทางเดินไปถึงสะพานใหญ่”¹¹

เมื่ออธิบายถึงเทวรูปศิลาที่สะพาน ฉบับภาษาเขมรมีข้อความเพิ่มว่า “รูปเหล่านี้อยู่ตามมุมทั้ง 5”¹² ซึ่งข้อความนี้ไม่ปรากฏในฉบับภาษาไทย

และเมื่อกล่าวถึงเศียรพระพุทธรูปบนกำแพง ฉบับภาษาไทยแปลว่า “เหนือทวารของกำแพงเมือง มีเศียรพระพุทธรูปศิลาขนาดใหญ่ 5 เศียร พระพักตร์นั้นผินไปตามทิศทั้ง 4”¹³ แต่ฉบับเขมรแปลว่า “เหนือโหลนทวาร มีพระพุทธรูปศิลาขนาดใหญ่ 5 องค์ พระพักตร์หันไปทางทิศตะวันตก” และเมื่อกล่าวถึงเศียรพระฉบับภาษาไทยแปลว่า “และพระเศียรนั้นประดับด้วยทองคำ” ฉบับภาษาเขมรแปลว่า “พระพุทธรูปนั้นมีประทีปทองคำดงาม”¹⁴

เมื่อกล่าวถึงปราสาทกลางนคร ฉบับภาษาไทยแปลว่า “ท่ามกลางนครนี้ มีปราสาททองคำหนึ่งหลัง มีปราสาทหินรียอกว่าหลัง”¹⁵ แต่ฉบับภาษาเขมรแปลว่า “กลางนครนี้มีปราสาททองคำหลังหนึ่ง ที่อยู่ติดด้านนี้ มีปราสาทกว่า 20 หลัง”¹⁶ นอกจากนี้ยังมีรายละเอียดปลีกย่อยอื่นๆ ที่ต่างออกไป

⁸ ลี ชามแดง, เรื่องเดียวกันหน้าเดียวกัน.

⁹ เฉลิม ขงบุญเกิด, บันทึกว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีของจีนละ, หน้า 3.

¹⁰ เฉลิม ขงบุญเกิด, เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

¹¹ ลี ชามแดง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

¹² ลี ชามแดง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

¹³ เฉลิม ขงบุญเกิด, เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

¹⁴ ลี ชามแดง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

¹⁵ เฉลิม ขงบุญเกิด, เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

¹⁶ ลี ชามแดง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

บทที่ 2 พระราชวังและบ้านเรือน ฉบับภาษาไทยแปลว่า “พระราชวัง สถานที่ราชการ และบ้านเรือนนั้น...”¹⁷ ฉบับภาษาเขมรแปลว่า “พระตำหนัก บ้านขุนนาง และบ้านเรือนนั้น...”¹⁸

เมื่อบรรยายถึงพระราชวัง ฉบับภาษาเขมร แปลว่า “พระตำหนักอยู่ทางทิศเหนือของปราสาททองคำกับสะพานทองคำ และอยู่ติดกับประตูซึ่งมีป้อมปราการล้อมรอบยาว 5-6 ลี้” และ “ซุ้มประตูล้วนแกะสลักหรือวาดภาพต่างๆ แต่โดยมากเป็นรูปพระพุทธรเจ้า หลังคาเหล่านี้สวยงาม”¹⁹ ซึ่งฉบับภาษาไทยแปลว่า “เสาสะพานนั้นใหญ่มาก สลักเป็นรูปพระพุทธรและระบายสี”²⁰ จะเห็นว่าในฉบับภาษาไทยอธิบายว่า แกะแล้วระบายสี ส่วนฉบับภาษาเขมรแปลว่า แกะสลักรูป หรือ วาดภาพต่างๆ เช่น พระพุทธรเจ้า

ระเบียงปราสาท ฉบับภาษาไทยแปลว่า “ระเบียงนั้นยาวเหยียดทางเดินบนปราสาทสูงตระหง่านเหลื่อมล้ำ ไม่ค่อยมีแบบอย่าง...”²¹ แต่ฉบับภาษาเขมรแปลว่า “ ระเบียงปราสาทและแถวยาวสามารถเดินได้เป็นทางตัดไขว้กันและหลังคานั้นสูงๆ...”²²

บทที่ 6 เมื่อกล่าวถึงพระมหากษัตริย์ ในฉบับภาษาเขมรแปลว่า “พระมหากษัตริย์มีมเหสี 5 พระองค์ คือ อัครมเหสีพระองค์หนึ่ง และมเหสีรองสี่คนประจำทิศทั้งสี่ด้วย”²³ ซึ่งต่างกับฉบับภาษาไทยที่แปลว่า “พระเจ้าแผ่นดินทรงมีมเหสี 5 องค์ องค์หนึ่งประทับอยู่ที่ปราสาททองคำกลาง อีกสี่องค์อยู่ที่มณฑลพิธีประจำทิศทั้ง 4”²⁴

เรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจยิ่ง เพราะหากฉบับภาษาเขมรแปลถูกต้อง เรื่องนี้จะตรงกับในกฎหมายตราสิบห้าของไท่ซึ่งมีการกล่าวว่าพระเจ้าแผ่นดิน (อยุธยา) ทรงมีพระอัครมเหสี 1 พระองค์ และมีพระมเหสีรองลงมาอีก 4 องค์ คือ อินทสุดา อินทรเทวี ศรีจุฬาลักษณ์ ศรีสุดาจันทร์

บทที่ 8 ซึ่งกล่าวถึงสตรี เมื่อกล่าวถึงคาบสมุทรที่พิธีทำลายพรหมจารีนั้นฉบับภาษาไทยแปลว่า “พระภิกษุหรือคาบสมุทรจะมีขาประจำของตนอยู่ พระภิกษุที่มีคุณธรรมสูงนั้น บ้านขุนนางและคหบดี

¹⁷ เฉลิม ขงบุญเกิด, เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

¹⁸ ลี ฆามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

¹⁹ ลี ฆามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

²⁰ เฉลิม ขงบุญเกิด, เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

²¹ เฉลิม ขงบุญเกิด, เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

²² ลี ฆามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

²³ ลี ฆามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

²⁴ เฉลิม ขงบุญเกิด, เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

มักจะจองตัวไว้ล่วงหน้า ส่วนพวกที่ยากจนก็ไม่มีเวลาไปเลือกได้”²⁵ ส่วนฉบับภาษาเขมรแปลต่างออกไปว่า “ท่านครูรูปไหนซึ่งสำคัญกว่าผู้อื่น มักจะถูกพวกขุนนางหรือผู้มีทรัพย์สินมรดกไว้หมด แล้วส่วนคนยากจนไม่อาจเลือกหาท่านได้ตามความจำนงเลย”²⁶

บทที่ 13 เมื่อกล่าวถึงวันขึ้นปีใหม่กับฤดูกาล มีข้อความหลายตอนต่างไปจากฉบับภาษาไทย ดังนั้นจึงขอแปลจากต้นฉบับภาษาเขมรมาลงไว้ทั้งหมด

“เขาเอาเดือนที่ 10 ของจีนเป็นเดือนที่ 1 และเดือนนั้นมีชื่อว่า กติก ที่หน้าวัง เขามีสร้างเวทีใหญ่ ซึ่งอาจรองรับคนได้กว่าพันคน แล้วเขาจองประทีปชวลา และดอกไม้ไฟเป็นต้นอย่างงดงามบนชั้นนั้น ที่ด้านหน้าซึ่งห่างจากที่นั้นประมาณ 200 สอก มีลานแห่งหนึ่ง เขาต่อไม้ทำเป็นโรงระทา ซึ่งมีความสูงกว่า 200 สอก ในคืนนั้น เขามีจุดประทัด ระทา หรือ ดอกไม้ไฟ 3, 4 หรือ 5 ที่ ที่ในโรงนั้น ล้วนแต่มีขุนนางใหญ่น้อยทุกชั้นฐานะ เวลานั้นพระเจ้าแผ่นดินก็เสด็จออกมาทอดพระเนตร ประทัดระทาและดอกไม้ไฟ ซึ่งเขาจุดอยู่ข้างนอกไกล 100 ลี้ แต่เขาอาจเห็นและได้ยินเสียงอย่างชัดเจน ดังมากเหมือนปืนใหญ่ดังไปทั่วกรุง

ขุนนางและญาติวงศ์ทั้งหมดแบ่งกันถือเทียน และหมากพลูซึ่งเป็นเหตุทำให้เสียเงินมาก ในพิธีนี้พระเจ้าแผ่นดินได้อัญเชิญพวกทูตต่างประเทศไปร่วมด้วย เขาทำอย่างนี้ใช้เวลาครึ่งเดือนจึงได้หยุด

ในเดือนหนึ่งๆ ล้วนแต่มีพิธีกรรมด้วย ดังเช่น ในเดือน 4 ทั้งข้าง เดือนที่ 9 ทำ “ยาล่า” พิธีนี้เขาเรียกประชุมคนมาในกรุง แล้วจัดกระบวนเดินแห่ตัดหน้าวัง เดือนที่ 5 เขานำน้ำพระพุทธรมดจากทั่วไกลใกล้ทั่วพระราชอาณาจักร นำมาโสรจสงกรานถวายพระราชอาระพระกาย แล้วพวยเรือบนบก ส่วนพระเจ้าแผ่นดินเสด็จขึ้นบนเกยปราสาท ทอดพระเนตรพิธีนี้

เดือนที่ 7 ทำพิธีเผาพนมข้าว เวลานั้นข้าวเพิ่งจะสุกใหม่ เขารับเอามาตามประตูด้านตะวันออกแล้วเขาจึงเผา เป็นการบูชาพระพุทธ มีหญิงเป็นจำนวนมากนั่งรถหรือขี่ช้างพากันมาดูพิธีนี้ ส่วนพระราชโอรสออกมาทอดพระเนตร ทรงประทับอยู่ในพระตำหนัก

เดือนที่ 8 ทำพิธี อ้ายหลาน พิธีนี้คือ รำแรก เขาจัดนักรำและนักเพลงเก่งๆ ให้เข้าไปรำอ้ายหลาน ในวังทุกๆวัน นอกจากนี้มีชนหมูและชนช้างอีกด้วย พิธีนี้พระเจ้าแผ่นดินก็เชิญพวกทูตต่างประเทศเข้าไปชมด้วยเขาทำอย่างนี้จนครบสิบวัน ส่วนเดือนอื่นๆ ข้าพเจ้าไม่ได้จดให้ชัดเจนนัก...”²⁷

²⁵ เฉลิม งบประมาณเกิด, เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

²⁶ ลี งามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

²⁷ ลี งามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 39-40.

บทที่ 14 ซึ่งกล่าวถึงคติความนั้น เมื่อกล่าวถึงชื่อของวิธีการตัดสิน เขมรแปลว่า “ลูกสวรรค์”²⁸ ซึ่งตรงกับคำในภาษาจีน (เทียนอวี่) ซึ่งมีความหมายว่าลูกสวรรค์ ในขณะที่ฉบับภาษาไทยแปลว่า “คติพิพาทแห่งสรวงสวรรค์”²⁹

บทที่ 34 ซึ่งกล่าวถึงหมู่บ้าน ฉบับเขมรแปลว่า “แต่ละหมู่บ้าน บ้างมีวัด บ้างมีปราสาท” และเมื่อกล่าวถึงการรบพุ่งกับเสียน (สยาม) เขมรแปลว่า “เพียงแต่ในเวลาเร็วๆ นี้ มีเกิดสงครามกับประเทศเสียน (สยาม) หมู่บ้านเหล่านี้ก็กลายไปเป็นดินราบไปสิ้น”³⁰

บทที่ 40 การเสด็จพระราชดำเนิน ตรงที่ซึ่งฉบับภาษาไทยแปลว่า “พระเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่นี้ ทรงฝังเหล็กศักดิ์สิทธิ์ไว้ในพระกาย”³¹ ฉบับเขมรแปลว่า “พระเจ้าแผ่นดินใหม่นี้มีเสื้อเกราะเหล็ก ถ้าเขาใช้มีดหรือลูกศรก็ไม่อาจทะลุได้”

ฉบับเขมรยังกล่าวถึงขบวนเสด็จว่า “เมื่อใดพระเจ้าแผ่นดินเสด็จออกมาก็จะมีรูปสตูปลูกสตูปลูกหนึ่ง และข้างหน้านี้มีพระพุทธรูปทองคำองค์หนึ่งด้วยอยู่หน้าพระราช”³² ซึ่งต่างไปจากฉบับภาษาไทยที่แปลว่า “โดยทั่วไปการเสด็จพระราชดำเนินจะต้องอัญเชิญพระสตูปลูกและพระพุทธรูปองค์เล็กๆ ไปด้วย”

นอกจากความแตกต่างของการแปลเนื้อหาที่กล่าวมาแล้ว แต่ยังมีอีกหลายแห่งซึ่งเป็นรายละเอียดเล็กน้อยซึ่งไม่อาจนำมากล่าวในที่นี้ได้หมด ทั้งนี้คงต้องอาศัยผู้รู้ภาษาจีนโบราณได้กรุณาเปรียบเทียบต้นฉบับไทยและจีนเพื่อหาข้อสรุปในรายละเอียดต่างๆ ต่อไป

4. เจริญธรรมในจดหมายเหตุโจวต้ากวางฉบับเขมร

เจริญธรรมในจดหมายเหตุโจวต้ากวางฉบับเขมร โดยมากอ้างอิงฉบับแปลภาษาฝรั่งเศสของ Pelliot อย่างไรก็ตามในที่นี้จะเลือกแปลเฉพาะเจริญธรรมที่น่าสนใจโดยจะยกข้อความที่มีเจริญธรรมกล่าวด้วย

อาจารย์เฉลิม ขงบุญเกิดแปลข้อความที่กล่าวถึงเมื่อโจวต้ากวางเดินทางมาถึงเมืองๆ หนึ่งที่เรียกว่าหมู่บ้านพระพุทธ และอธิบายในเจริญธรรมว่า “คงจะเป็นโพธิสัตว์ ซึ่งแต่ก่อนเป็นสถานที่ที่

²⁸ ลี ฆามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 44.

²⁹ เฉลิม ขงบุญเกิด, เรื่องเดียวกัน, หน้า 22.

³⁰ ลี ฆามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

³¹ เฉลิม ขงบุญเกิด, เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

³² ลี ฆามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 69.

พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง”³³ ส่วนฉบับเขมร อธิบายในเชิงอรรถว่า “ท่าน Pelliot สงสัยว่าเป็น เมือง โทริสตันต์ แต่ตามความจริงคือหมู่บ้าน “ไทรภพ” เพราะเป็นพระนามของพระพุทธ”³⁴

“ข้ามทะเลสาบ” ถี ชามเตง อธิบายในเชิงอรรถว่า “คำว่า ทะเล ภาษาบาลีแปลว่ามหาสมุทร ปัจจุบันกลายเป็น ทะเลสาบ”³⁵

“พระศากยมุณี” ถี ชามเตง อธิบายในเชิงอรรถว่า “ ตามมหายานเชื่อว่า มีพระพุทธสอง พระองค์ คือพระพุทธเดิมอยู่ในสวรรค์ นาม อมิตาภะ และพระพุทธซึ่งตรัสรู้ในมนุษยโลก คือ ศากยมุณี”³⁶

“ศิลาก้อนเดียว” ซึ่งพวกปาชีเอ่วยนับถือ ในฉบับเขมร ถีชามเตงอธิบายว่า “Pelliot ลงความเห็นว่าเป็นสิ่ง”³⁷

“พรซึ่งพ่อแม่ให้แก่ลูกสาวนั้น” ถี ชามเตง อธิบายว่า “ พรนี้ มีความหมายว่าให้มีคนรักมาก เหมือนธรรมเนียมของพวก กวย (ส่วย) -พวง ถ้ามีลูกสาว เขาให้เขาให้นอนอยู่ที่ขึง ไว้โอกาสกลางคืน ให้หนุ่มๆไปหาได้”³⁸

“พิธีกรรมทำลายพรหมจารีหญิงสาวนั้น” ถี ชามเตง อธิบายว่า “ตรงนี้ เนื้อเรื่องเดิมก็กล่าว ไว้ไม่ชัดเจน ข้าพเจ้าแปลความหมายตามประโยคเดิม...ผู้แปลขออธิบายว่า เรื่องราวตรงนี้ ไม่เคย ได้ยินในธรรมเนียมเขมรเลย เพียงแต่เราแปลตามเนื้อความเดิมเท่านั้นไม่กล้าตัดทิ้ง”³⁹

ตรงที่อธิบายถึงทาสซึ่งซื้อคนป่ามาเป็นทาส ถี ชามเตง อธิบายว่า “คนป่านี คือพวกชาวเมือง ซึ่งอยู่ในป่าไม่ทันรับวัฒนธรรมเขาจึงจับเอามาขาย”⁴⁰

³³ เฉลิม ฆงบุญเกิด, เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

³⁴ ถี ชามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 11. สำหรับชื่อหมู่บ้านนี้โปรดดูรายละเอียดที่แปลแล้วในคำอธิบาย คำบางคำซึ่งเป็นภาษาเขมรที่ใจดำกวนจนเป็นภาษาจีน.

³⁵ ถี ชามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

³⁶ ถี ชามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 22.

³⁷ ถี ชามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

³⁸ ถี ชามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

³⁹ ถี ชามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

⁴⁰ ถี ชามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

เมื่อกล่าวถึงเดือนที่ 10 ของจีนซึ่งเขมรถือว่าเป็นเดือน 1 นั้น ลี ฆามเตงอธิบายว่า “ ได้นับจากเดือนกติก (เดือน 12 ของไทย-ผู้เขียน) เพราะชั้นเดิมเขานับข้างแรมก่อนข้างขึ้น คือจากแรมหนึ่งค่ำเดือนกติกไปเป็นต้นปี เดือนที่ 1”⁴¹

สำหรับเดือนที่ 8 มีอธิบายว่า “ ตามความจริงเรายกแต่เดือนที่ 8 คือ เดือนอาสาร เพียงแต่ท่านโจวคำกวน กล่าวตามเขมรชั้นเดิมซึ่งเขานับถือจากแรม 1 ค่ำ เดือนอาสารไปถึงขึ้น 15 ค่ำ เดือนสราพน (เดือน 8) จึงจัดเป็นเดือนที่ 9”⁴²

ที่กล่าวมาคือเชิงอรรถที่น่าสนใจและมีความแตกต่างไปจากฉบับภาษาไทย อย่างไรก็ตามเชิงอรรถหลายแห่งในฉบับเขมรอ้างมาจากการงานของ Pelliot ซึ่งฉบับภาษาไทยได้อ้างถึงเช่นเดียวกัน (แต่ไม่กล่าวถึงที่มาของเชิงอรรถ) จึงไม่แปลในที่นี้

5. อธิบายคำภาษาเขมรที่โจวคำกวนจดเป็นอักษรจีน

เอกสารส่วนนี้ที่มีคุณค่าน่าพิจารณาเพราะเป็นส่วนที่กล่าวถึงคำภาษาเขมรซึ่งโจวคำกวนได้จดจากเสียงภาษาเขมรลงไว้เป็นอักษรจีนและไม่ปรากฏว่ามีการอธิบายไว้ในบันทึกว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีของจีนละที่อาจารย์เฉลิม ยงบุญเกิดได้แปลไว้ ดังนั้นในที่นี้ผู้เขียนจึงได้ออกความมาลงไว้ทั้งหมดเพื่อประโยชน์ในการศึกษา (โดยเรียงอักษรตามต้นฉบับ)

กานป้างขวี่

ตามความเห็นของท่าน Pelliot กล่าวว่า คำ “กานป้าง” กลายมาจากคำว่า กัมพง (ก้อมป้อม) ตามความเห็นของเราว่า “กัมพงจีน (ก้อมป้อมเงิน)” เขียนเพียงคำเดียวว่า ป้าง เหมือนคำว่า ป้างเงิน : กัมพงจาม (กำปงจาม) อีกประการหนึ่ง ถ้าตัดเอาเพียงสองคำต้องเหลืออยู่อีกคำหนึ่งคือ ขวี่ ซึ่งแปลไม่ได้

ดังนั้นเราเห็นว่า คำนี้จะมาจากคำว่า กัมพงขวร (ก้อมแบ่งจัวร์-แปลว่า กำแพงซึ่งเรียงเป็นแถว) เพราะแต่เดิมเมืองใหญ่แต่ละแห่งๆ ต้องทำเป็นกำแพงเป็นแถวล้อมไว้เป็นเขตแดนของเมือง

ในบริเวณของกำแพงนี้ชาวเมืองอาศัยอยู่ มีวัง มีตลาดใหญ่ มีบ้านเรือนชาวเมือง ธรรมเนียมโบราณเรียกว่า กำแพง หรือสีมา ขอให้ดูคำของท่านออกญาสุตตันตปรีชา(อินท์) ในหนังสือคติโลกเล่มที่ 1 ก็เรียกเมืองใหญ่ว่า “กำแพง” ในศิลาจารึกเป็นจำนวนมากก็เรียกเมืองใหญ่ว่า “กำแพง”

⁴¹ ลี ฆามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 39.

⁴² ลี ฆามเตง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 41.

ท่าน Pelliot ได้แปลกานป้างชวี เป็น Ville muree ก็ตรงกับความหมายว่ากำแพงนั้นด้วย

กานปว้อจ้อ

เป็นเสียงจีน จดตามเสียงเขมรว่า : กัมพูช หรือ กัมพูชา ด้วยเหตุนี้จีนที่เขียนหลังโจวต้ากวน ได้แก้ไขเป็น กานผู่จ้อ อย่างนี้ก็มี ภายหลังมาได้แก้ไขเป็น เจียนผู่จ้าย ซึ่งใช้อยู่จนถึงทุกวันนี้

โจวต้ากวนได้เน้นในคำนำว่า ตามการจดของพวายุโรป ว่าประเทศนี้มีชื่อดังนี้ด้วย ตรงนี้ทำให้เราทราบว่าโจวต้ากวนได้อ่านหนังสือบันทึกของยุโรป คือพวกโปรตุเกส ซึ่งเขียนชื่อประเทศเขมรว่า Kamboja หรือ Kamvujia (กัมพูชา) (โปรดอ่านหนังสือ Le Cambodge)

กุนหลุน

ชื่อทะเล ซึ่งท่านโจวต้ากวนกล่าวว่าอยู่ตามระยะทางจากกรุงจามปามาประเทศจีนละ ท่าน Pelliot ศึกษาแล้วเห็นว่าเป็นทะเลเกาะตฺรพาจ (เกาะฟัก) ซึ่งท่านแปล = La mer de Pouio-Condor เพียงแต่เราศึกษาสืบหาให้มีความชัดเจนกว่านี้ไม่ได้

เงินเจียหลาน

ท่านเองเป็นคำสันสกฤตว่า ศฤงคาร ซึ่งเขมรนิยมนำมาใช้เรียกพวกสนมบริวาร และคนรับใช้พระเจ้าแผ่นดิน สำหรับแห่ห้อมล้อมเป็นความสวยงาม และเป็นเกียรติยศแก่พระเจ้าแผ่นดิน ทุกวันนี้เขียนเป็น “สุริงคาร”

มาจากที่แรกเขาอ่านเป็น ลิงคาระ มีเสียง ะ อยู่สุดท้าย เมื่อจีนไม่มีเสียง ะ ก็เอาเสียง ล มาแทนดังนั้น ลิงคาระ จึงกลายเป็น เงินเจียหลาน

เจิงฝู

โจวต้ากวน กล่าวว่า เป็นชื่อเมืองหนึ่งเป็นชายแดนประเทศจีนละ ท่าน Pelliot อธิบายเพิ่มว่า เมืองนี้อยู่ตรงภูมิภาค Cap Saint-Jacques หรือเขตบาเรีย ทุกวันนี้

เงินล่า

คำนี้อยู่ในการสืบหาที่สำคัญมาก เพราะเป็นชื่อประเทศเพียงชื่อเดียว จะกล่าวว่าเป็นชื่อซึ่งชาวเมืองเขมรเรียกตัวเองว่าเป็นชาติเงินล่าก็ไม่ใช่ เพราะดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นคำแปลนี้แล้ว ซึ่งท่าน

โจวคำกวางกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าคนประเทศนี้เรียกตัวเองว่า กานปว้อจื้อ แล้วชาวยุโรปก็จดไว้ว่า กัมพูเจีย ด้วย

จึงอาจกล่าวได้ว่าไม่ใช่ชนชาติเขมรเป็นผู้เรียกชื่อเงินล่านี้นี้ หากเป็นต่างประเทศเรียกตามเหตุหรือตามสิ่งของอะไรอย่างหนึ่งเสมอ โดยเฉพาะจีนนั้นได้มาติดต่อและได้เขียนเกี่ยวกับประเทศเขมรก่อนชาติอื่น (ตั้งแต่ศตวรรษที่ 4)

ดังนั้นเราต้องสืบค้นตามเสียงภาษาจีนว่าคำว่าเงินล่านี้นี้ตรงตามสำเนียงเขมรว่าอย่างไร ตัวอย่างคำว่า ผูหนาน หรือ ฟูหน่า มาจากเลียนเสียงเขมรว่า พนม จีนไม่มีอักษรควบดังนั้นคำว่า พนม จึงกลายเสียงไปเป็น ผูหนาน หรือ ฟูหน่า

เมื่อข้าพเจ้า (ลี ฆามเตง) ไปประเทศจีนได้พบกับนักวิชาจีนคนหนึ่งชื่อว่า สีวเมง เขาบอกข้าพเจ้าว่า เขาเห็นเอกสารหนึ่งกล่าวถึงชื่อเงินล่านี้นี้ คือ แรกทีเดียวจีนใช้เรียกประเทศหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของประเทศผูหนาน ประเทศนั้นมีป่าไม้มากและสมบูรณ์ไปด้วยสิ่งสามารถเอาชีวิตรอดมาทำเทียน พวกจีนมักเดินทางโดยเรือสำเภามาซื้อแลกเปลี่ยนสิ่งบริสุทธฺ์ คือ ชีผิงจากผิง เพื่อนำไปขายที่ประเทศของเขาสำหรับทำเทียน เขาจึงพากันสมมติเรียกประเทศนั้นว่า ชีผิงบริสุทธฺ์ กล่าวคือ คำว่า เงิน แปลว่า บริสุทธฺ์ ส่วนคำว่า ล่า แปลว่าชีผิง หรือผิง หรือเทียน (ภาษาจีนวางคำขยายไว้หน้าคำนาม) รวมกันได้ความหมายว่า “ประเทศชีผิงบริสุทธฺ์”

มีความเห็นอีกประการหนึ่งลงรอยกันว่าในช่องแม่น้ำลงทะเลเป็นที่ซึ่งชาวเงินล่านำชีผิงบริสุทธฺ์ไปขายให้สำเภานั้น เขาจึงสมมติชื่อประเทศชีผิงด้วย คือ กุรมวนธ (กรอมวนซอ-ชีผิงขาว) (ในกัมพูชากรอม) คำว่า ธ (ซอ) นี้มิได้มุ่งหมายถึงชีผิงขาวเลย เพราะสมัยนั้นยังไม่มี ดังนั้น ธ (ซอ) นี้หมายถึงบริสุทธฺ์นั่นเอง และในภูมิภาค กุรมวนธ (กรอมวนซอ) นั้น ก็มีเมืองที่ชื่อว่า กุรมวน (กรอมวน-ชีผิง) เป็นอันมาก ทำให้สันนิษฐานได้ว่า เมืองตรงนี้เป็นคลังบรรทุกชีผิง เอาไปไว้ขายให้สำเภานั้นอย่างแน่นอน เพราะสำเภาเดินทางแต่ในทะเลไม่ได้เข้ามาในแม่น้ำ

เงินถ่าน

ท่านองว่ามาจากคำว่า ชาน์ฐาน (จวนทาน-ชันฐาน) บางทีในพิธีนี้เขานำทานมาถึงที่ของลูกสาว? เพียงแต่ในธรรมเนียมเขมรมาถึงปัจจุบันนี้ไม่เห็นว่ามีทำอย่างนี้เลย ข้อความนี้ไม่ควรเชื่อ เพียงแต่เราสงสัยว่าท่านโจวคำกวางกล่าวเกินไปในเรื่องนี้เพื่อประโยชน์อะไร ใช่แต่เท่านั้น ท่านกล่าวย่ำทั้งเวลาที่เห็นเขาทำ และตรงไหนท่านไม่เห็นด้วยตาตนเอง เช่นในห้องท่านก็กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าท่านเพียงแต่ได้ยินเขาว่าไว้ (ตรงนี้จะเห็นได้ว่า ท่านเชื่อตรงมากในการบันทึก)

ฉาหนาน

เป็นเสียงจีน เขียนตามคำเขมรว่า ฉุฉ่าง (ฉฉ่าง-หม้อ) เนื่องจากเอกสารจีนไม่มีเสียงอักษรควบ คือ หมายเอา กัฟงฉุฉ่าง (กัฟงฉฉ่าง) เพราะคำว่า กัฟง แปลว่า หม้อบ้าน ดังนั้นแล้วท่านโจวต้ากวานจดเอาแต่ชื่อหม้อบ้านเท่านั้น

อธิบายเพิ่มจากข้างบนนี้อีก คือท่านโจวต้ากวานได้เล่าว่า เป็นชื่อเขตหนึ่งของประเทศ จีนแล้ว เขาเดินทางออกจากนี้ต้องข้ามทะเลสาบใช้เวลาอีก 10 วัน จึงไปถึงนครชม

จู้กู่

กลายตามเสียงจีน ทำนองว่าเรียกคำเขมรว่า เจาคุ (เจ้าคุ) ซึ่งเขาเคยนิยมใช้ในปลายศตวรรษ ที่ 13 สำหรับเรียกพระสงฆ์ (ปัจจุบันสยามยังใช้อยู่)

ปาติง

คำเขมรโบราณ มุรเตง ซึ่งภายหลังมากลายเป็น กมุรเตง ทุกวันนี้เป็น คมูเตง คือสำหรับกำหนดตำแหน่งขุนนางชั้นสูงและนักปราชญ์ใหญ่ หรือผู้มีฤทธิเดชขลังกล้า ปัจจุบันนี้ยังใช้เฉพาะพระสงฆ์ ตัวอย่าง บพิตรคมูเตงสงฆ์ทั้งหลาย

ปาฉือ

ทำนองจะเขียนตามเสียงชาวเมืองเดิมเรียกว่า บาตูว (บาเตว) ท่าน Pelliot กล่าวว่า ปัจจุบันนี้ชนชาติจารายยังใช้คำว่า บาตูว เรียกพ่ออยู่

ปานจี้

ทำนองจะเขียนเสียงเขมรว่า บัณฑิต (ซึ่งเขมรอ่านกลายไปเป็น บนุฑิต หรือ อนุฑิต) หมายเอาพวกนักปราชญ์

ปาวหลิงเจียว

ตามความในเนื้อเรื่องท่านโจวต้ากวานใช้เรียกข้าวสาร มาจากคำว่า อุงกร (อ็องกอร์-ข้าวสาร) โบราณเขมรเรียก รุงกร มีใช้ในศิลาจารึกเป็นอันมาก

ปาซือเหยว

เป็นคำภาษาสันสกฤตว่า **ปสฺวี** แปลว่าผู้มีตบะ เขมรโบราณเรียกพวกนักบวชผู้เป็นคาบสออยู่ตามป่าโดยมากเป็นผู้ปฏิบัติตามคัมภีร์พระเวท (ขอให้อ่านในเรื่องรามเกียรติ์เขมร (เรียบเรตต์) มีใช้คำนี้สำหรับพวกยักษ์เรียกพระราม ซึ่งไปบำเพ็ญตบะอยู่ในป่าว่า ปสฺวี)

เผิงหยาชื่อ

ท่านโจวต้ากวางกล่าวว่า **เผิงหยาชื่อ** เป็นต้นไม้ซึ่งเขานำใบของมันมาทำสุรา เราได้พบคำในวรรณกรรมเขมรภาคที่ 1 หน้าที่ 829 กล่าวว่าเขมรในชั้นเดิมนำใบไม้ชนิดหนึ่งมาทำสุรา เรียกว่า **สฺลิกฺกฺกาส** (ชฺลิกฺกฺกฺ-ใบของต้นกฺกาส)

กฺกาส เป็นต้นไม้ป่าชนิดหนึ่งต้นเล็ก เปลือกอ่อนนุ่มๆ สีดำคล้ำ ใบเล็กๆ แข็ง ดอกเล็กๆ เป็นช่อสีม่วง ดังนั้นคือใบกฺกาสนี้เองซึ่งจดตามสำเนียงจีนไปเป็น **เผิงหยาชื่อ**

ปว้อลาย

มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า **พระ** แปลว่า ประเสริฐ คือตามความนิยมของเขมรสำหรับเรียกบุคคลผู้เป็นที่เคารพ มีพระพุทธรองค์เป็นต้น ภายหลังใช้เรียกขุนนางศักดิ์นาสูง หรือสงฆ์ซึ่งมีสมณศักดิ์

ป่าลู่ซุน

มาจากคำว่า **พฺลฺว** (โพลฺว-ทาง) ซึ่งจีนไม่มีเสียงควบกล้ำ ก็อ่านไปเป็นสองพยางค์ว่า พฺลฺว-ลฺว ส่วนคำว่าซุน เป็นคำจีนแปลว่าหมู่บ้าน ดังนั้นคำนี้มีความหมายว่า หมู่บ้านทาง ทำนองว่า “หมู่บ้านทางสาม” ทุกวันนี้ เพราะเนื้อเรื่องกล่าวถึงหมู่บ้านที่อยู่ปากทะเลสาบตามระยะทางไปเสียมเรียบ

ผีหลาน

ท่าน Pelliot ท่านอธิบายถึงคำนี้ว่า C'est le nom d'une barque faite d'une seule piece de bois; l'original, pilan? Piran n'est pas connu

ส่วนข้าพเจ้า (ผู้เขียน) เห็นว่า ทำนองเป็นเรือโคลน ซึ่งเขาจัดทำจากไม้ทั้งต้น เพียงแต่ไม่รู้ชื่อเดิมว่าคืออะไร จีนจึงจดคำเรียกนี้ว่า ผีหลานนี้

หมี่

เป็นคำสำหรับคนผู้หญิงหรือสำหรับเรียกแม่ซึ่งจินพยายามว่าตามสำเนียงเขมรว่า เม เช่น
เมซุ๊ก (เมจู้ก - แม่หนู) เมโค (เมโก - แม่ว้า) เมบา... ฯลฯ

ซานป้า

จินอ่านตามสำเนียงเขมรว่า สัพพะ (ซ็อมเปียะห์-ไหว)

ชินหนา

ท่าน Pelliot เขียนในวงเล็บให้อ่านว่า Siennja แล้วท่านอธิบายว่า L' original de cenom de bateau, quelque chose comme senda, n'a pas été retrouvé.

ตามความเห็นของเรา (ผู้เขียน) หมายถึงเรือชนิดหนึ่ง ซึ่งเขานำกระดานมาติดกัน โดยมาก
ปัจจุบันนี้เรียกว่า **ทุกเหิงกุก** (เรือขึ้นกระดาน) โบราณเรียกว่า **ทุกสนุน** (ตุ๊กซอนคาร์) ท่านองว่า
คำว่า **สนุน** นี้เอง ซึ่งจินจดไปเป็น **ชินหนา**

เขียนล้า

มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า **ศฤตฺธิ** หรือ **ศฤติ** แปลว่า ผู้ทำนุบำรุงซึ่งการพึ่ง(ศฤติ) คือพวก
คนที่มีความรู้ หรือ ผู้มีปัญญา

ฝ่อซุน

คำนี้ มาจากภาษาจีน : ฝ่อ = พระพุทธ + ซุน = หมู่บ้านพระพุทธ

ท่าน Pelliot เห็นว่าเป็น เมืองโพธิสัตว์ เพียงแต่ถ้าตามคำภีร์นิราศนครวัด ของท่านออกญา
สุดตันตปรีชา(อินท์) ท่านกล่าวถึงการเดินทางของท่านไปนครวัดตามปากทะเลสาบ เห็นหมู่บ้านหนึ่ง
อยู่กลางทางนี้มีชื่อว่า บ้านไตรภพ แล้วเขาพิจารณาว่า ผู้ใดเอาคำว่าไตรภพมาตั้งชื่อหมู่บ้าน เพราะคำ
ว่าไตรภพเป็นชื่อของพระพุทธเจ้าด้วย⁴³ ดังนั้น ฝ่อซุน คือบ้านไตรภพนี้เอง

⁴³ โปรดดูเรื่อง นิราศนครวัดของออกญาสุดตันตปรีชา(อินท์)ได้ในบทความเรื่อง "นิราศนครวัด ของ
ออกญาสุดตันตปรีชา (อินท์)" ในวารสาร ภาษา กับ หนังสือ หรือ ในหนังสือ "กวีศรีกัมพูชา ความเรียงว่าด้วย
ประวัติกวีเขมร"ของผู้เขียนในตอนที่ว่าด้วยประวัติและผลงานของท่านออกญาสุดตันตปรีชา (อินท์).

จบคำอธิบายเรื่องคำภาษาเขมรที่โจวตำกวนบันทึกไว้เพียงเท่านี้

6. บทสรุป

ที่กล่าวมาทั้งหมดอาจสรุปได้ว่าการแปลจดหมายเหตุโจวตำกวนฉบับภาษาเขมรและฉบับภาษาไทย แม้มีที่มาจากต้นฉบับภาษาจีนอย่างเดียวกันแต่ก็มีที่แปลทั้งเหมือนและต่างกันไป อย่างไรก็ตามสำหรับบทความนี้คงไม่อาจยืนยันความถูกต้องของการแปลจดหมายเหตุโจวตำกวนว่า ฉบับใดแปลถูกต้องกว่าฉบับใดได้ หากแต่มุ่งเสนอมุมมองของนักวิชาการเขมรต่อจดหมายเหตุเล่มนี้ ส่วนเรื่องความถูกต้องตามต้นฉบับภาษาจีนนั้นคงต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญภาษาจีนโบราณศึกษาเปรียบเทียบแก้ไขเพื่อความถูกต้องสำหรับการนำมาอ้างอิงในการศึกษาประวัติศาสตร์ระหว่างเขมรและไทยต่อไป